

*

וששאלת: אם אדם שפגעה בו מידת הדין שנפלו לו זרועותיו, ראוי להיות ש"ץ – פשיטא דראוי וראוי הוא, ואדרבה מצוה מן המובחר, דמלך מלכי המלכים חפץ להשתמש בכלים שבורים ולא כדרך שרים בשר ודם, שנאמר לב נשבר וכו', דאין נפסל במומין אלא כהנים' (תשובת מהר"ם מרוטנבורג). 'אני אבוא אחריו למלא את דבריו, דהא אפילו ליום שעבודתן בשיר בשילה ובבית עולמים, אפילו הכי אין נפסלין אלא בקול' (ים של שלמה מח).

דף כה

'... הא כל הכלים בין שיש צמיד פתיל עליהם בין שאין צמיד פתיל עליהם מיטמאין'. ואין לומר להפך, הא כל הכלים בין יש צמיד פתיל בין אין צ"פ טהורים – שהרי מפורש בכתוב שכל הכלים מיטמאים באהל; והזה על האהל ועל הכלים (עפ"י רשב"א).

*

ענין השחיטה מספר 'מגיד מישורים' למרן רבי יוסף קארו

'אור ליום שני דפסח

ה' עמך בכל אשר אתה עושה, וכל אשר אתה עושה ה' מצליח ויצליח... ומהכא תדע מאי טעמא אבר מן החי אסור ולא יכלין למיכל מבשרא עד דיתנכס ויחתכון סימני (תרגום: מכאן תדע מה טעם אבר מן החי אסור ואין יכולים לאכול מהבשר עד שישחט ויחתכו סימניו).

הלא לך למינדע רזא דתרין סימנין אינון רזא דיצר טוב ויצר רע. דושט איהו רזא דיצר הרע ובגין כך איהו גמיד ופשיט, דאי יהיב ביה איניש מזונא זעיר, הא איהו מחזי דמסתים ביה וסגי ליה בהכי, ואי בעי בר נש למיהב ביה טובא, איהו מפשיט ומקבל ולא שבע לעלמין. והכי הוא יצרא בישא, דכד איניש צחי בועיר משתייא דישתה – סגי ליה, ואי שתי טובא, מיהדר וצחי ובעי למיהדר ולמשתי ולא שבע לעלמין.

(הלא לך לדעת סוד שני הסימנים, הם סוד יצר טוב ויצר רע; הושט הוא סוד יצר הרע, ובגלל כן הוא מתכווץ ומתפשט, שאם נותן בו האדם מזון מעט הרי הוא נראה כסותמו ודי לו בכך, ואם רוצה לתת בו הרבה הרי הוא מתמתח ומקבל ואינו שבע. כך הוא היצר הרע, כאשר אדם צמא, במעט משקה ששותה די לו, ואם שותה הרבה – חוזר ונצמא ונצרך לחזור ולשתות ואינו שבע לעולם).

וקנה' איהו ברזא דעולם הבא, ביה משבחין לקב"ה וביה נפיק קלא דאינון דעסקין באורייתא. וכמא דעוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתיה, אלא איהו מתהני ושיאיב מלחותא דעבר בושט. ובגין דא קנה אית בהו עזקאן דא לעילא מן דא, ולעילא מכולהו טבעת הגדולה דמקפת לקנה, ואיהי רמו לבינה, דאיהי לעילא מכל דרגין. ואיהו קו ירוק המקיף את כל העולם.

(הקנה הוא בסוד העולם הבא, בו משבחים לקב"ה ובו יוצא קולם של העוסקים בתורה, וכמו

שהעולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתייה. אלא הוא נהנה ושושב מן הלחות העוברת בושת. ובגלל זה יש בו בקנה טבעות זו למעלה מזו, ולמעלה מכולן הטבעת הגדולה שמקפת לקנה, והיא רמו לבינה, שהיא למעלה מכל דרגות. והוא קו ירוק המקיף את כל העולם).

ובגין דבבעל חיי חולקיהו דשאר סטרין איהו דמא, משום הכי בעי לאפקא ליה מבשרא דבעינן למיכל, כי היכא דלא להוי ליה חולקא להאי סטרא בבשרא דאבלינן.

(בגלל שבבע"ח חלק הסטרא-אחרא הוא הדם, משום כך צריך להוציא מן הבשר הנאכל, כדי שלא יהא לו חלק לאותו צד בבשר שאנו אוכלים).

ודא איהו רזא דכד איניש שכיב מרע, מקיזין ליה או משלשלין ליה – לאפוקי האי דמא או ההיא ליחה דאיתקף ביה ההוא סטרא. והכי נמי בעינן לאפקא האי דמא דההיא סטרא אחיד ביה, כי היכי דלא להוי לההוא סטרא תפיסותא בבישרא דאבלינן.

(וזה הוא סוד הדבר שכאשר אדם חולה, מקיזים הימנו דם או משלשלים לו – להוציא אותו דם או אותה ליחה שבהם מתחזק אותו צד-אחר. וכך גם צריך להוציא הדם, שאותו צד אוחז בו, כדי שלא תהא אחיזה לאותו צד בבשר הנאכל).

ואי תימא דדמה דבעירא שדינן ליה על אפי ודמה דחיה ועופא בעינן לכסאה ליה? איכא למימר דהאי תלי בנפש רוח ונשמה; דהא בעירא הוה רמו לנפש דאיהו גסה מכולהו, ואית לההוא סטרא בה תפיסותא טובא, ומשום הכי שדינן לדמא דילה על אפי ארעא, דההוא סטרא מתהני בההוא דמא, דאיהו חולקיה, מתהני באפקותא מבע"ח, ואוף בתר הכי מתטניף ומתלכלך בההוא דמא ומתגלגל בה, והכי איתחזי בדמא דבעירא דאיהו דמי לנפשא דאית ליה תפיסותא טובא ביה ובעינן למיחב ליה כל חולקיה כי היכי דיסתלק מקדושה דילן. אבל חיה ועוף, אינן רמיזין לרוח דלית לההוא סטרא כל כך תפיסותא ביה, ולהכי באפקותא דדמא, דאיהו חולקא דההוא סטרא סגי, אבל לא שבקינן ליה מגולה על אפי ארעא, דלא יתלכלך ביה ההוא סטרא, דהא לאו דיליה הוא. ולהכי לא איבעי לן למשבק לההוא סטרא לאחדא במאי דלאו איהו חולקיה, דאם כן הווי מתתקף סאובתא בעלמא טובא.

(ואם תאמר, הלא דם הבהמה נשפך על הארץ ואילו דם חיה ועוף צריכים לכסותו – יש לומר שזה הדבר תלוי בנפש רוח ונשמה; שהבהמה היא רמו לנפש שהיא הגסה מכולם, ויש לאותו צד תפיסה רבה בה, ומשום כך משליכים דמה על הארץ, שאותו צד נהנה באותו דם, שהוא חלקו; נהנה בהוצאתו מבעל-החיים, וגם אחר כך מתטנף ומתלכלך באותו דם ומתגלגל בו, וכך ראוי בדם הבהמה שהוא דומה לנפש שיש לו בו תפיסה רבה, וצריכים אנו לתת לו כל חלקו, כדי שיסתלק מהקדושה שלנו. אבל חיה ועוף הם רמוזים לרוח, שאין לאותו צד כל כך תפיסה בה, ולכך בהוצאת הדם שהוא חלקו, די, אבל אין מניחים אותו מגולה על פני הארץ, שלא יתלכלך באותו צד, שהרי אינו שלו. ולכך אין לנו להניח לאותו צד לאחוז במה שאינו חלקו, שאם כן מתחזקת הרבה הטומאה בעולם).

ומהכי תשתמודע חומרא דשפיכת דמים, דאיהו שוה לעבודה זרה לענין יהרג ואל יעבור – דכיון דאדם רמיז לנשמה ולית בנשמתא תפיסותא להאי סטרא כלל, ומאן דאפיק דמא דאינשא יהיב לההוא סטרא מאי דלאו איהו דיליה, ובכך מתתקף סאובתא בעלמא כמה דמתתקף בעבודה-זרה.

(ומכאן תשמע ותבין חומר עון שפיכות דמים שהוא שוה לעבודה זרה לענין 'יהרג ואל יעבור' – שכיון שאדם רמוז לנשמה, ובנשמה אין תפיסה לאותו צד כלל, ומי שמוציא דם של אדם,

הרי הוא נותן לאותו צד מה שאינו שלו, ובכך מתחזקת הטומאה בעולם כמו שמתחזקת ע"י עבודה זרה).

ובגין דבני נשא חטאין אינון, אית להווא סטרא תפיסותא בהו ואית מנהון דמתקטלין בחרבא. ועוד אית ליה קצת תפיסותא בכולהו אינשי בדמה דהקזה כדאמרן לעיל, דההוא דמא איהו חולקא דהאי סטרא. ועוד טעמא אחרינא איכא, דחומרא דשפיכות דמים משום דההוא דקטיל נסיב חולקיה דמלאך המות וכדכתיב בזההוא קדישא.

(ובגלל שבני אדם חוטאים, יש לאותו צד תפיסה בהם ויש מהם שנהרגין בחרב. ועוד יש לו קצת תפיסה בכל האנשים בדם של הקזה, כמו שאמרנו למעלה, שאותו דם הוא חלקו של אותו צד. ועוד טעם אחר יש, שחומר שפיכות דמים הוא משום שאותו שהרג לוקח חלקו של מלאך המות, וככתוב בזההוא הקדוש).

ומהכא שמעינן שפיר דאפקות דמא בשחיטה מהני תרי סימנין דאינון רמיזין לעולם הבא ועולם הזה, לאפקא מנייהו חולקא דההוא סטרא. ובעינן לאפקא ליה מגו אינון דרגין קדישין דאנן מדבקין. ולהכי בכולהו טבעות דאינון דרגין דספירין, שחיטתו כשרה, ואף בטבעת הגדולה, דהא אית לן תפיסותא וידיעה קצת בה. אבל לעילא מינה לית לן תפיסותא וידיעה, ולהכי שחיטתו פסולה. דלא אתקיף חולקא דההוא סטרא אחרא מסטרא דאנן תפסין וידעינן.

(ומכאן אנו שומעים היטב שהוצאת הדם בשחיטה מאותם שני סימנים שהם רומזים לעוה"ב ועוה"ז – להוציא מהם חלק של אותו צד. וצריכים להוציא אותו מותר אותם דרגות קדושות שאנו דבוקים בהם. ולכך בכל הטבעות שהן דרגות מאירות – שחיטתו כשרה, ואף בטבעת הגדולה, שהרי יש לנו בה תפיסה וידיעה קצת. אבל למעלה ממנה, אין לנו תפיסה וידיעה, ולכך שחיטתו פסולה. שלא מתגבר חלק אותו צד – אחר מהצד שיש לנו תפיסה וידיעה בו).

ומסקנא דהלכתא לאו הכי, אלא משיפויי כובע ולמטה כשירה – דהא שיפויי כובע איהו יו"ד בצורת יו"ד ואיהו רמיז לתלת עילאי ברזא דקוצו של יו"ד וסופיה ואמצעותא. והא חכמה תפיסה בכתר דמייא לה ואוף הכי בבינה. ורמז לה אישתבח דכיון דאית לן תפיסותא וידיעה בבינה, על ידהא אית לן תפיסה וידיעה בפלגו דחכמה, ולהכי כד שחיט בפלגא קדמאה דשיפויי כובע – כשרה, דהא שחיט באתר דאית לן תפיסה וידיעה. וכד שחיט בפלגו עילאה פסולה, דהא תמן לית לן תפיסא. וכד שחיט בחודו של כובע אכשר ריש לקיש משום דכיון דבאמצעא הוה, אית לן תמן תפיסותא קצת תמן.

(ומסקנת ההלכה אינה כן, אלא משיפויי כובע ולמטה כשרה – שהרי שיפויי כובע הוא יו"ד, בצורת יו"ד, והוא רומז לשלש עליונים –) כתר חכמה ובינה, בסוד קוצו של יוד וסופו ואמצעו. והרי חכמה תופסת בכתר ודומה לה, ואף גם בבינה. ורמז לכך נמצא, שכיון שיש לנו תפיסה וידיעה בבינה, על ידה יש לנו תפיסה וידיעה בחלק של החכמה, הלכך כאשר שוחט בחלק הראשון של שיפויי כובע – כשרה, שהרי שוחט במקום שיש לנו תפיסה וידיעה. וכאשר שוחט בחלק העליון – פסולה, שהרי שם אין לנו תפיסה. וכאשר שוחט בחוד הכובע הכשר ריש לקיש משום שכיון שבאמצע הוא, יש לנו שם קצת תפיסה).

ולית הלכתא הכי, אלא כיון דאית בההוא מצעא קצת דלית ביה תפיסותא – פסולה. והיינו רזא דחיטי, דאע"ג דכתר לא מתפיס כלל, מכל מקום כיון דחכמה פלגא דמייא לכתר, כיון דאית לן תפיסותא בפלגא קדמאה דילה, הוי כאילו אית לן קצת תפיסותא בכתר. והני תרי חיטי רמיזי לכתר חכמה, דהא אינון לבנים כגוונא קרינן לחכמה וכתר, והא אינון זעירין כגוונא דחכמה

וכתר דלא ידעינן מנייהו אלא זעיר. ואוף אינון חיטיין לא משתמודעין אלא בדוחקא כגוונא דחכמה וכתר דלא משתמודע מנייהו אלא בדוחקא. ומשום הכי אי שייר בחיטי משמע דשיירי חולקא בחולקא דחכמה וכתר דלא יכיל למיתפס בהון כלל שחיטתו כשרה, ואי לא – פסולה. דהא אפיק דמא מאתר דלית בה תפיסה כלל ואנן בעינן דיפוק דמא מאתר דאית ביה קצת תפיסה כדאמרן לעיל.

(ואין הלכה כן, אלא כיון שיש באותו חלק אמצעי, קצת שאין בו תפיסה – פסולה. והוא סוד ה'חיטי', שאע"פ שכתר אינו נתפס כלל, מכל מקום כיון שחכמה בחלקה דומה לכתר, כיון שיש לנו תפיסה בחלק ראשון שלה, הרי כאילו יש לנו קצת תפיסה בכתר. ואותם שני חיטים רומזים ל'כתר' 'חכמה', שהרי הם לבנים כמו שאנו קוראים לחכמה וכתר, והרי הם קטנים, כמו שחכמה וכתר אין יודעים מהם אלא מעט, ואף הם, החיטים, אינם ניכרים אלא בדוחק – כמו שחכמה וכתר אין ניכר מהם אלא בדוחק. ומשום כך אם שייר ב'חיטי' משמע ששייר באותו חלק של חכמה וכתר שאינו יכול להיתפס בהם כלל – שחיטתו כשרה, ואם לאו – פסולה, שהרי הוציא דם ממקום שאין בו תפיסה כלל, ואנו צריכים שיצא דם ממקום שיש בו קצת תפיסה, כאמור למעלה).

*

'... והקיום דחיים הוא בפה, חיים הגופניים בושט המכניס מיני אוכלים ומשקים, וחיי עולם בקנה המוציא קול. ושניהם קרויים 'סימנים' שהם סימני החיות שעל ידם הוא קיום החיות, ובהם ניכר סימן החיות, שבקלוקל החיות נחלש או נעדר לגמרי כח האכילה וכח הדבור והשמעת הקול, והקנה עם הריאה ולב וכבד הנתלים בה, והושט עם אברי המזון הנתלים בו, הם ממש דוגמת נפש וגוף, שאלו משמשים לכחות הנפשיים ומדות שבנפש ואלו לכחות הגופניים. ובאמת זה דבר נעלם משכל בני אדם חיבור הנפש בגוף, ולכן לא יבינו גם כן איך המזון יקיים הנפש, אך האמת שהם מחוברים וכולו חד, והדם הוא הנפש הווה מן המזון ומשכנו בלב וממנו חיות כל האברים והריאה והקנה המוציא קול תלויים בו.

ועל ידי קיום שופרות בראש השנה הוא חוק וקצב המזונות של כל השנה כולה, דיהיב מזוני לחיי לקיום החיים להיות לו כח לתורה ותפלה. והתעוררות ד'עורו ישנים' בכל השנה כולה הבא ע"י המזון שאמרו ז"ל (ב"ב יב:) לאחר שאכל אין לו אלא לב אחד וכפרש"י לטובה – כי כן מדת האכילה הראויה להיות קיום החיים האמיתיים דחיי עולם על ידה שאין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים (מתוך רסיסי לילה סוף אות לו).

דף כו

'דבא אמר: הא מני רבי יוחנן בן נורי היא דתנן...'. הרמב"ן פירש [דלא כפרש"י ותוס'] שרבא בא לתרץ הקושיא הראשונה דלא כרב נחמן; חכמים ורבי יהודה נחלקו בין בשהחמיץ בין בשלא החמיץ, ומשנתנו שמחלקת ביניהם הולכת בשיטת רבי יוחנן בן נורי שהכל הולך אחר המראה.

והר"ן נראה שאפילו באקראי אין ראוי ליעשות שליח ציבור אם לא במקום הצורך כגון ביטול קדיש וקדושה. וכן כתב בלח"מ (נשיאת כפים טו, ד) בדעת הרמב"ם שאפילו באקראי אל יעבור לפני התיבה).
ג. נשיאת כפים בקטן; כתבו התוס' (עפ"י סוכה מב. וכ"ה ברא"ש שם) שהקטן נושא את כפיו עם הגדולים אך לא בפני עצמו עד שיביא שתי שערות, ובאופן קבוע לא ישא לבדו עד שיתמלא זקנו (כן מפורש בתוס' מגילה כד.). והרמב"ן והרשב"א צדדו לומר שאינו נושא כפים כלל עד שנתמלא זקנו (וכ"כ בלח"מ נשי"כ טו, ד) בדעת הרמב"ם. ובכס"מ נראה שאין הרמב"ם חולק על דעת התוס'. וכן מבואר במהרש"ל. וכתב כן גם בשם הרשב"א והר"ן.

דפים כד – כה

מג. כיצד הכלים מקבלים טומאה וכיצד מטמאים אחרים?

כל הכלים מיטמאים ומטמאים במגעם, בתוכם או בגבם (מכל אשר יפל עליו מהם במתם יטמא, מכל כלי עץ או בגד...), אבל לא באוירם (לכך ייתר הכתוב תוכו בכלי חרס, לומר תוכו של זה ולא תוכו של אחר).

כלי חרס מיטמא ומטמא מאוירו ואעפ"י שלא נגע (...כל אשר בתוכו יטמא – התורה העידה על כלי חרס ואפילו מלא חרדל, אעפ"י שאינו נוגע בכולו (רבי יונתן). ולמדנו גזרה שוה (וערשב"א), מה 'תוכו' האמור לטמא אעפ"י שלא נגע, אף 'תוכו' האמור ליטמא אעפ"י שלא נגע. רבי יונתן בן אבטולמוס), אבל אינו מקבל טומאה מגבו (וכל כלי פתוח – היינו כלי חרס שטומאתו מקדמת ובאה לפתחו) אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא. הא יש צמיד פתיל עליו – טהור אעפ"י שהוא באהל המת [ואין ללמוד ממנו לשאר כלים, שכן נאמר הוא למעט]. וע"ע תו"כ שמיני ז, ה; רש"י ותו"י שבת טז.).

א. כלי חרס שנטמא מתוכו, נטמא גם גבו ומטמא אחרים (תוס' ורשב"א עפ"י תורת כהנים). ויש מי שסובר שאין כלי חרס מטמא מגבו כלל (רשב"ם, מובא בתוס' בכורות לה. ובסוף ספר ראב"ן. וע' גם מרכבת המשנה כלים א, יג בדעת ר"נ גאון).

ישנה דעה הסוברת שכלי חרס שנגעה טומאה בגבו, גבו נטמא מהתורה, ותוכו בלבד הוא שטהור (ראב"ן ח"א נו). אבל דעת שאר ראשונים שהוא טהור לגמרי (ערש"י ותוס' שבת טז. ר"ש ורא"ש כלים ב, א; רמב"ם כלים יג, א).

ב. לדברי הרמב"ם (משכב ומושב ה, ד) זב וכד' שהכניס אצבעו לכלי חרס אינו מטמא אלא אם נוגע בכלי (וי"א בדעתו שהוא הדין לכל אדם טמא. ע' זכר יצחק סו"י נא).

ג. דין אחורי הכלים, ודיני כלי זכוכית – בשבת טז.

הכלים נטמאים בהסט, בטומאות מסוימות, ואפילו כלי חרס, גם הוא מוקף צמיד פתיל – שההסט כמגע בכולו הוא, וכאילו נגעה הטומאה בתוכו (עפ"י תורת כהנים פר' מצורע; נדה ו. ורש"י; תוס' שבת פד:).

דף כה

מד. מה דינם של גולמי כלי עץ ומתכת ופשוטיהם לענין קבלת טומאה?

גולמי כלי עץ [מלבד אותם של אשכרוע וכד' שהם יקרים. משנה כלים] – טמאים, ושל כלי מתכת – טמאים. אלו הם גולמי כלי – שלא נגמרה מלאכתם, כגון כלי עץ שעתידי לשוף, לשבץ, לגרר, לכרכב,

להטיח (= לטוח, לשפשף) בטונס (בעור של דג). מחוסר כן או אוגן (= שפה) או אוזן – טמא. וכלי מתכת המחוסר החלקה, שיבוץ, עשיית כן וכד' – טהור, מפני שהוא עשוי לכבוד (הלכך אין נחשב 'כלי' ליעודו עד שיושלם. רבי יוחנן) או מפני שדמיו יקרים (ואינו ראוי לימכר ביוקר כראוי לו עד שיושלם בניו). רב נחמן). ובארז נפקותא בין הטעמים; כלי עצם [של בהמה וחיה, המקבל טומאה מהתורה (וכל מעשה עזים תתחטאו), אך לא של עוף (עזים)], שאינו עשוי לכבוד אך דמיו יקרים. [רבן גמליאל מטמא גולמי כלי מתכות. כלים יב,ו; עדיות ג,ט].

א. נחלקו הדעות להלכה, אם כרבי יוחנן או כרב נחמן (ע' במאירי שתי דעות. והרמב"ם נטה לפסוק כאן כרב נחמן. ע' בהשגות הראב"ד וביש"ש נג. וי"מ שהרמב"ם פסק כרבי יוחנן – ע' זכר יצחק ח"ב כו. וכתב שם לחלק בדעת הרמב"ם בין מחוסר שיפוי למחוסר כן וכד'. [ובעלמא מצינו מח' הראשונים האם הלכה כרב נחמן או כרבי יוחנן – בב"מ לה גז]).

ב. כלי עצם של אדם או של שרץ – מקבלים טומאה ככלי עצם בהמה (ר"ש ורא"ש ורע"ב כלים יז,יד). כלי המחוסר חטיטה להיות לו בית קיבול, אפילו חטט מקצת והוא ראוי לשימוש, אם אך לא השלים החטט במידה המיועדת לו – טהור, אפילו בכלי עץ. וכן כל גולם כלי שאינו ראוי לשימוש עתה, כגון מיטה שלא החליקה וכולטים ממנה קסמים גדולים שפוגעים ביושבים עליה – טהורה (עפ"י סנהדרין כ כפירוש ר"ת, וכ"מ ברש"י). כלי המחוסר כיסוי – טמא, אפילו כלי מתכת.

פשוטי כלי עץ [שאינם משמשים למדרס] – טהורים (מכל כלי עץ... או שק – כשק המיטלטל מלא וריקן). פשוטי כלי מתכת – טמאים (שלא הוקשו לשק). כלי עצם וכלי עור וזכוכית – פשוטיהם טהורים (שבת טז). וכן כלי חרס שאין להם תוך – אינם מטמאים (ע' בכורות לח).

מה. שקדים המרים והמתוקים, מה דינם לענין מעשר, בקטנים ובגדולים?

לפי סתם מתניתין, שקדים המרים; קטנים – חייבים במעשר, שדרכם להאכל בקטנם קודם שיימרו. גדולים – פטורים. והמתוקים; קטנים – פטורים, שאין דרך אכילתם כך. גדולים – חייבים. רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו: זה וזה לפטור. ויש שמסרו בשמו: זה וזה לחייב, הואיל ויכול למתקם על ידי האור. אמר רבי אלעא: הורה רבי חנינא בצפורי כדברי האומר זה וזה לפטור.

א. לפרש"י 'זה וזה' – מרים ומתוקים. לדעה ראשונה שניהם פטורים בקטנם [אבל בגדלם המרים פטורים]. ולדעה שניה שניהם חייבים בגדלם [אבל בקטנם פטורים המתוקים עכ"פ], הואיל ואף המרים הגדולים להאכל ע"י האור.

והתוס' פרשו 'זה וזה' – גדולים וקטנים, ובמרים מדבר; לדעה ראשונה שניהם פטורים, הקטנים – מפני שלא נגמרו, והגדולים – מפני שמרים ביותר. ולדעה שניה שניהם חייבים, הגדולים – מפני שנגמרו וראויים ע"י האור, והקטנים – מפני שהם טובים יותר.

ב. פסק הרמב"ם (מעשר א, ט ב,ה) כהוראת רבי חנינא: זה וזה לפטור, כלומר שקדים המרים בין גדולים בין קטנים (כפירוש התוס', וכן נמצא בירושלמי מעשרות א; ע' כס"מ; בהגר"א יו"ד שלא, קכב. וע' בספר דרך אמונה הל' מעשר שם).

ג. יש אומרים ששקדים המרים נאכלים בגרעיניהם כמו שקדים מתוקים. וי"א שאין נאכלת אלא קליפתם כשהם קטנים (ע' שו"ע או"ח רב ובבאור הלכה. ולפי דעה זו יש מקום לומר שלא נחלקו אלא בקליפה, האם יש עליה תורת אוכל אם לאו. אבל מלשון רש"י (כאן ובעירובין כח:) משמע שהמחלוקת גם על הגרעינים (עפ"י חדושים ובאורים).

דפים כה – כו

מו. התמד, האם ומתי דינו כמים או כיון להלכות השונות?

התמד (רש"י): מים הניתנים בחרצנים. תוס' ורשב"א: בשמרים, אבל בחרצנים יתכן והדין שונה. ע' פסחים (מב); לפי סתם מתניתין, עד שלא החמיץ (ותסס) דינו כמים ואינו ניקח בכסף מעשר ופוסל את המקוה (שאינו בו ארבעים סאה. מפרשים) בשלשה לוגין שנפלו לתוכו (מגורה דרבנן). משהחמיץ, ניקח בכסף מעשר ואינו פוסל את המקוה.

רב נחמן בשם רבה בר אבוה העמיד משנתנו כרבי יהודה שמחייב את התמד במעשר, כשהחמיץ. אבל לחכמים פטור ממעשר ודינו כמים גם לענין שאר ההלכות. ומשמע בגמרא שמדובר כשלא נתוסף על מדת המים שנתן. ואם לא החמיץ – לדברי הכל דינו כמים (וכן אמר רבי יוסי ברבי חנינא) ודאי (תוס'). אבל מדברי רבי אלעזר נראה שסבר שבשלא החמיץ מחלוקת.

א. כתבו הראשונים (עפ"י הסוגיא בב"ב צו) שאם נתוספה כמות התמד על המים שנתן בשליש [ואחרים אומרים: בששית] כגון שנתן שלש מדות מים ונמצאו ארבע, ויש בו טעם יין – לדברי הכל חייב במעשר וניקח בכסף מעשר אפילו לא החמיץ. ואם נתוסף פחות משליש, לחכמים פטור אפילו החמיץ.

ולפי תירוץ אחד בתוס' מבואר שלרבי יהודה, כשנתן שלש ונמצא שלש ומחצה – חייב מדאורייתא. ובכדי מידתו – מדרבנן. ולפי"ז משנתנו שנקטה משהחמיץ ניקח בכסף מעשר – בשהשליך שלש ונמצא שלש ומחצה.

ב. לרבי אלעזר, יש מפרשים שמחלוקת רבנן ורבי יהודה בין בשהחמיץ בין בשלא החמיץ (רמב"ן). ויש מפרשים דוקא בשלא החמיץ, אבל בשהחמיץ אפילו לחכמים חייב במעשר, ומשנתנו כרבנן (רשב"א).

ג. לפירוש הרמב"ן [דלא כרש"י ותוס'], רבא חולק על רב נחמן וסובר שמחלוקת חכמים ורבי יהודה אמורה בין בשהחמיץ בין בשלא החמיץ, ומשנתנו שמחלקת – כרבי יוחנן בן נורי.

ד. אעפ"י שרבה בר אבוה העמיד משנתנו כרבי יהודה, הסוגיא בב"ב נוקטת כחכמים – כן מבואר בתוס' לפי תירוץ אחד. ולפירוש הרשב"א בדברי רבי אלעזר, סתם מתניתין כחכמים.

ומדברי הרמב"ם (מעשר ב,ז; מעשר שני ז,ו) נראה שמחלק בין חיוב מעשר ובין קיחה מכסף מעשר; אין התמד חייב במעשר כל שהוסיף פחות משליש, ואעפ"י שיש בו טעם יין – כחכמים. אבל ניקח מכסף מעשר, ואפילו סופו להחמיץ – כסתם מתניתין וכתב נחמן. ונראה שמקורו בירושלמי (מעשרות ה,ג) וטעם הדבר, שכיון שיצא יין מהחרצנים ושינה את כל המים, עושה אותם דבר חשוב להלקח בכסף מעשר. ואפשר לפי"ז שדוקא כשמצא יותר ממדת המים שנתן, אבל בכדי מדתו אינו ניקח (עפ"י חדושי ר' מאיר שמחה. וע"ע בסגנון שונה באבני נזר י"ד ק"ג, ל). אף על פי שלדברי רבי יהודה חייב במעשר, אמר רבי אלעזר: אין מפרישים עליו מתמד אחר אלא ממנו עצמו, שמא יבוא להפריש מן החיוב על הפטור או מהפטור על החיוב, אם אחד מהם יחמיץ ואחד לא יחמיץ (כפרש"י ותוס'). ורמב"ן פירש אפילו עבר זמן רב ולא החמיץ אין מפרישים, שמא באחד מהם יש יין מעורב ובאחד אין, או בזה מעט ובו הרבה).

וכן לענין השקה; תמד שלא החמיץ – משיקו במים. משהחמיץ – אין משיקו במים. [רבא סבר שאין מועילה השקה לתמד אלא אם תימדוהו במים טהורים ונטמאו, אבל מים טמאים מעיקרא אין להם השקה אלא בפני עצמם. ואילו רב גביהה מבי כתייל תמה על כך והסיק שאין חילוק בדבר].

תמד שסופו להחמיץ; אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: תמד שלקחו בכסף מעשר ולבסוף החמיץ – קנה מעשר (ואין מועילה לו השקה לטהרו. תוס'), שנגלה הדבר למפרע שפרי הוא בשעת לקיחה [ולפי"ו העמיד רבה את משנתנו בתמד שלא החמיץ בסופו]. רבא תלה דין זה במחלוקת תנאים (כפרש"י ותוס'). אבל רמב"ן פרש בע"א; לחכמים אכן הולכים אחר סופו, אבל לרבי יוחנן בן גורי יש לילך אחר המראה, וכיון שבטרם החמיץ מראהו וטעמו כמים – דינו כמים, הן לענין פסול המקוה בשלשה לוגין, הן לענין קיחה בכסף מעשר.

א. אף על פי שיש במים שבתמד שלשה לוגין, כיון שהתמד סופו להחמיץ הרי דינו כפרי (לרב נחמן) אף לקולא; ניקח מכסף מעשר ואינו פוסל את המקוה (עפ"י תוס'). ויש מי שסובר שאם יש שלשה לוגין פוסל (עפ"י ריטב"א עירובין כט:), אך אין כן נראה משאר פוסקים, וכן יש לנקוט לד"נא (עפ"י חזו"א יו"ד קלב, י).

ב. יש מפרשים [בדעת הרמב"ם והתוס'] שלרבא, בתמד שסופו להחמיץ יש חילוק בין פסול מקוה ובין קיחה בכסף מעשר; כיון שמראהו כמראה יין אינו פוסל את המקוה לתנא דמתניתין, אבל ניקח בכסף מעשר [ומה ששינינו אינו ניקח – היינו מפני הספק, שמא לא יחמיץ] (עפ"י ים של שלמה נד. ואולם החזו"א יו"ד קלב, י) תמה על סתימת הפוסקים שנראה אפילו סופו להחמיץ פוסל. ולדינא נשאר ב'צ"ע'.

ג. תמד שאין ידוע אם סופו להחמיץ אם לאו; מפרש"י משמע שכיון שהרוב מחמיצים, ניקח בכסף מעשר. והתוס' כתבו שאין ניקח מספק, וכן מבואר שאין מועיל לו השקה. ומכל מקום אין פוסל את המקוה, שכל ספק במים שאובים אין פוסלים את המקוה. וברמב"ן משמע שפוסלים המקוה מספק).
ע' פרטים נוספים בב"ב צו.

האחים והשותפים, דינם בקלבון ובמעשר בהמה – ע' בבכורות נו.
יין או חלב המעורבים במים, פסילתם את המקוה – נתבאר במכות ג.

דף כו

מז. א. הבת, באיזה גיל יש לה מכה (על ידי אביה) וקנס (לאונס ומפתה)?

ב. באיזה גיל הבת יכולה למאן ומתי היא חולצת?

ג. מתי תוקעים להבדיל בין החול לקודש, ומתי מבדילים בתפילה ועל הכוס?

א. קטנה (– משנולדה עד י"ב שנה), אביה רשאי למכרה ככתוב. אבל לא נערה (שהרי אפילו מכורה יוצאה, כל שכן שלא תימכר).

לענין קנס; לדברי רבי מאיר, וכן מבואר מסתם משנתנו (רב), קטנה אין לה קנס. ולחכמים, מבת שלש שנים ויום אחד יש לה קנס. נערה יש לה קנס עד שתיבגר (– מבת י"ב שנה והביאה שתי שערות, למשך ששה חדשים), ככתוב.

נחלקן הראשונים להלכה, אם כר"מ או כחכמים. ע"ע פרטים בכתובות מ).

ב. קטנה שהשיאה אמה ואחיה (אפילו מדעתה) יכולה למאן מבעלה ולצאת בלא גט. עד מתי – עד שתביא שתי שערות. דברי רבי מאיר, וכן דעת סתם מתניתין. רבי יהודה אומר: עד שירבה השחור על הלבן [שיהיו שתי שערות ארוכות שוככות. עפ"י נדה נב].